

Отже, навчально-виховний процес, провідною метою якого виступає зміна особистості на краще (підвищення рівня знань, формування необхідних позитивних якостей тощо), повинен забезпечувати перетворення можливості особистості, її потенціалу на дійсність.

Крім того, на нашу думку, значущими в сучасному розумінні проблеми креативного потенціалу особистості є й основні положення екзистенційної філософії щодо самореалізації особистості та людського буття в цілому. Цінними із цього приводу є роздуми сучасних філософів про екзистенційне ядро людини [1, с. 37]; про те, що людина постійно співвідносить себе не лише з навколишнім світом, а й із самою собою [1, с. 57]; про те, що сходження до істинності свого існування людина здійснює через “воскресіння можливостей”, які містяться у власному внутрішньому змісті людини [1, с. 72].

Щодо можливості поповнення внутрішніх потенціалів, то ми повністю погоджуємося з твердженням про те, що “відносини між світом і особистістю являють собою відношення між віддаванням себе та знаходженням себе знову. Світ є тим, в чому людське буття може себе втратити та від чого воно має відштовхнутися заради набуття свого власного екзистенційного існування” [1, с. 74].

Висновки. Наведені вислови дають нам підстави для позначення місця взаємодії людини з навколишнім світом та людьми в процесі її особистісного, зокрема інтелектуального, зростання. Як засвідчує теоретичний аналіз, воно здатне виступати реальним простором для реалізації особистістю власних резервів, їх поповнення та збагачення.

Література

1. Больнов О.Ф. Философия экзистенциализма / О.Ф.Больнов. – СПб. : Лань, 1999. – 224 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2004. – 1440 с.
3. Вишнякова Н.Ф. Креативная психопедагогика / Н.Ф. Вишнякова. – Минск : Высшая школа, 1995. – 240 с.
4. Сисоева С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С.О. Сисоева. – К. : Поліграфкнига, 1996. – 407 с.
5. Советский энциклопедический словарь / [под ред. А.М. Прохорова]. – М. : Советская энциклопедия, 1987. – 1599 с.
6. Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 576 с.

ШАРОВ С.В.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ДИДАКТИЧНИХ УМОВ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОЇ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Потреба суспільства у високоосвічених фахівцях, здатних до самоосвіти, актуалізує проблему активного впровадження самостійної навчальної діяльності студентів у навчальний процес вищого навчального закладу. Застосування диференціації під час самостійної навчальної діяльності дасть змогу студентам більш глибоко опрацювати навчальний матеріал та значно підвищити свій розумовий та особистісний потенціал. Але ці переваги можна отримати тільки за рахунок до-

тримання комплексу дидактичних умов, оскільки відсутність методично спланованої організації самостійної навчальної діяльності може призвести до таких негативних наслідків, як фізичне та інтелектуальне перевантаження студентів, зниження в них пізнавального інтересу, навчальної мотивації, якості навчання в цілому. Дидактичні та організаційно-педагогічні умови ефективної організації самостійної роботи вивчали С. Кустовський [2], Т. Лобода [3], І. Шимко [7]. Разом з тим, обґрунтування дидактичних умов диференційованої самостійної навчальної діяльності не було темою окремого дослідження.

Метою статті є висвітлення основних результатів експериментальної перевірки дидактичних умов організації диференційованої самостійної навчальної діяльності студентів педагогічного університету.

Проведене у 2008 р. анкетування студентів першого курсу засвідчило низький рівень їхніх умінь з самостійної навчальної діяльності, а 53,3% студентів були не задоволені власною самостійною навчальною діяльністю. Дослідження М. Солдатенко показали, що близько 70% студентів певною мірою не задоволені існуючими формами організації самостійної роботи [6, с. 20]. Для підвищення ефективності організації самостійної навчальної діяльності студенти висунули такі пропозиції: впровадити в навчальний процес активні методи навчання, ввести додаткові заохочення у вигляді додаткових балів; забезпечити самостійну навчальну діяльність студентів необхідною навчально-методичною літературою; поліпшити стан аудиторій, де проводиться самостійна робота студентів та ін. Слід зазначити, що окремі пропозиції студентів пов'язані з їх адаптацією до навчання у вищому навчальному закладі, адже в середній школі самостійній навчальній діяльності приділялося значно менше уваги.

Основна мета формувального експерименту полягала в експериментальній перевірці дидактичних умов організації диференційованої самостійної навчальної діяльності студентів педагогічного університету. Нами було обґрунтовано, впроваджено та експериментально перевірено такі дидактичні умови: забезпечення розвитку в студентів умінь з самостійної навчальної діяльності; використання системи диференційованих завдань; розвиток позитивної мотивації студентів на самостійну навчальну діяльність; науково-методичне забезпечення самостійної навчальної діяльності студентів.

Зазначені дидактичні умови були комплексно реалізовані в експериментальній групі. Перша умова передбачала розвиток у студентів умінь з самостійної навчальної діяльності за рахунок виконання ними диференційованих завдань і впровадження в навчальний процес курсу за вибором студента "Основи організації самостійної навчальної діяльності". Розробка диференційованих завдань забезпечила наступну дидактичну умову. Третя умова полягала в розвитку позитивної мотивації студентів на самостійну навчальну діяльність, яка здійснювалася демократичним ставленням викладача до студентів та наданням їм певної самостійності в навчанні (самостійне обирання студентами тем рефератів та доповідей, вільний вибір рівня диференційованих завдань, здійснення самоконтролю й самооцінки тощо). Четверта умова – науково-методичне забезпечення самостійної навчальної діяльності студентів – передбачала впровадження в навчальний процес методичних рекомендацій з організації самостійної навчальної діяльності студентів, електронного ресурсу з навчальної дисципліни, журналу планування та обліку самостійної роботи студентів тощо.

Експериментальна перевірка ефективності дидактичних умов організації диференційованої самостійної навчальної діяльності студентів педагогічного університету проводилася на основі мотиваційного, діяльнісного та оцінного критеріїв. Кожний критерій має три рівні (високий, середній та низький). У випадку чотирьох або п'яти рівнів ми маємо незначну відмінність сусідніх рівнів при великих додаткових витратах часу викладача для методичної та організаційної підготовки.

Аналіз початкових та кінцевих даних стосовно першого критерію ефективності дидактичних умов самостійної навчальної діяльності студентів педагогічного університету показав, що в експериментальній групі відповідні уміння студентів розвинуті на більш високому рівні, ніж в контрольній (див. табл.). Для математичної перевірки збігу отриманих даних було використано тест Вілсона-Манна-Уїтні [4]. Описові статистики отримано за допомогою пакета SPSS 15 [1].

Таблиця

Узагальнені результати експериментально-дослідницької роботи, %

Критерії	ЕГ		КГ	
	до експер.	після експер.	до експер.	після експер.
Операційний критерій	58,98	79,5	56,4	66,7
Мотиваційний критерій:				
Високий	17	39	21	26
Середній	55	50	53	58
Низький	28	11	26	16
Оцінний критерій:				
Високий	20	52	17	22
Середній	45	28	42	44
Низький	35	20	41	34

Було проведено діагностичний зріз сформованості у студентів вмінь з самостійної навчальної діяльності, зокрема: уміння планувати та оцінювати свою навчальну діяльність (УП), навчально-дослідницькі уміння (НУ), інформаційно-бібліографічні уміння (БУ), уміння працювати з текстовою інформацією (ТУ); вміння використовувати нові інформаційні технології (ІУ). Рівень сформованості цих умінь визначено на основі складеної нами методики “Квадрат умінь”. Було зрошено припущення, що відповідні вміння будуть краще розвинуті порівняно з іншими після експерименту. Більш сформованими виявилися саме ті вміння, що безпосередньо пов’язані із самостійною навчальною діяльністю: навчально-дослідницькі уміння (НУ), інформаційно-бібліографічні уміння (БУ), уміння працювати з текстовою інформацією (ТУ). Слід зазначити, що розвиток умінь планувати та оцінювати свою роботу (УП) дещо підвищився, але такі вміння виявилися найбільш важкими для студентів. Проте бесіда та спостереження за студентами показали, що вони за короткий час краще виконують навчальні завдання саме завдяки вмінню планувати свою самостійну навчальну діяльність. Ієрархію вмінь самостійної навчальної діяльності подано на рисунку.

Початок експерименту:

Кінець експерименту:

Рис. Результат сформованості у студентів умінь самостійної навчальної діяльності

Другий критерій ефективності дидактичних умов організації диференційованої самостійної навчальної діяльності студентів педагогічного університету полягав у визначенні рівня мотивації студентів на вивчення навчальної дисципліни. Отримані експериментальні дані дають змогу зробити висновок, що в експериментальній групі значно скоротилася кількість студентів із низьким рівнем мотивації порівнянно з контрольною групою. Студентів із середнім рівнем мотивації стало менше в контрольній групі та більше в експериментальній групі. Це пов'язано з тим, що значно зросла кількість студентів із високим рівнем мотивації в експериментальній групі, а в контрольній групі перехід студентів до високої мотивації не відбувся, хоча студентів із низьким рівнем мотивації стало менше. Аналіз отриманих даних показав, що при такому підході до організації диференційованої самостійної навчальної діяльності студентів в експериментальній групі рівень показників значно підвищився (див. табл.). Для визначення кореляції отриманих даних стосовно мотиваційного критерію ми використовували метод кореляційного аналізу, що відображає відношення змінних, впорядкованих за збільшенням їх значення. Коефіцієнт кореляції розраховувався за формулою Спірмена [5, с. 67].

Третій критерій полягав у визначенні рівня самооцінки власної самостійної навчальної діяльності студентів. Як видно з таблиці, у процесі цілеспрямованого розвитку самооцінки студентів значно підвищився відсоток студентів експериментальної групи із високою самооцінкою, а відсоток студентів із низькою та середньою самооцінкою помітно знизився.

Висновки. Таким чином, експериментальну перевірку ефективності дидактичних умов організації диференційованої самостійної навчальної діяльності здійснено за мотиваційним, операційним та оцінним критеріями. Проаналізовано сформованість у студентів умінь з самостійної навчальної діяльності, рівень мотивації до вивчення навчальної дисципліни та рівень самооцінки власної самостійної навчальної діяльності студентів. Отримані результати показали позитивну динаміку сформованості готовності студентів до диференційованої самостійної навчальної діяльності.

Література

1. Дубнов П.Ю. Обработка статистической информации с помощью SPSS / П.Ю. Дубнов. – М. : АСТ, 2004. – 221 с.
2. Кустовський С.М. Дидактичні умови організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх економістів у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти / С.М. Кустовський. – Вінниця, 2005. – 16 с.
3. Лобода Т.М. Педагогічні умови організації самостійної роботи студентів педагогічного коледжу у процесі викладання української мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – Теорія та методика навчання української мови / Т.М. Лобода. – К., 2001. – 21 с.
4. Новиков Д.А. Статистические методы в педагогических исследованиях (типичные случаи) / Д.А. Новиков. – М. : МЗ-Пресс, 2004. – 67 с.
5. Словарь-справочник по психологической диагностике / [сост. Л.Ф. Бурлачук, С.М. Морозов ; отв. ред. С.Б. Крымский]. – К. : Наукова думка, 1989. – 200 с.
6. Солдатенко М.М. Організаційні основи самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів / М.М. Солдатенко // Проблеми професійної підготовки вчителя школи майбутнього : зб. наук. праць за матеріалами всеукраїнської наук-практ. конф., 30–31 жовтня 2001 р.

/ М-во освіти і науки України, Мелітопольський державний педагогічний університет. – Мелітополь, 2002. – С. 19–21.

7. Шимко І.М. Дидактичні умови організації самостійної навчальної роботи студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти / І.М. Шимко. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.

ШЕВЧЕНКО В.І.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА – НАЙЕФЕКТИВНІША ФОРМА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна соціокультурна освіта актуалізує наукові проблеми, пов'язані із становленням духовної особистості, яка є необхідною передумовою збереження й примноження інтелектуального та культурного потенціалу нації. Високий рівень духовної культури особистості виступає гарантом економічної, соціальної, культурологічної стабільності в державі. Значне місце в духовному становленні покоління, що підростає, належить учителям музики. Саме їх педагогічна діяльність спрямована на виховання у школярів художньо-естетичних смаків, відчуття прекрасного.

До сучасної школи повинен прийти вчитель музики, який володіє не тільки знаннями та виконавськими вміннями, а й здатністю самостійно виразити себе у творчій педагогічній діяльності. Тому завданням вищої педагогічної освіти стає створення умов для найбільш яскравого, повного прояву самостійності майбутнього фахівця-музикознавця.

Питання професійної підготовки та розвитку самостійної, творчої особистості вчителя засобами музичного мистецтва вивчали А. Абдуліна, А. Алексеев, Л. Арчажникова, Н. Ветлугіна, М. Михайлов, Т. Смирнова, К. Щедролоєва та інші дослідники. Проте роль і значення педагогічної практики майбутніх учителів музики у спеціалізованих позашкільних мистецьких закладах висвітлено в наукових працях недостатньо.

Педагогічне керівництво процесом підготовки до професійно-педагогічної діяльності студентів у педвузі в процесі опанування музичним мистецтвом на заняттях зі спеціальних дисциплін має важливе значення для вирішення проблеми ефективної підготовки студентів до майбутньої діяльності. Такі заняття повинні стати лабораторією, де вже першокурсники починають розуміти важливість формування самостійності. Це потребує переосмислення змісту професійної підготовки студентів мистецького факультету, які в майбутньому повинні здійснювати низку педагогічно-творчих заходів, що потребують самостійного, творчого підходу. Одним з осередків формування та розвитку самостійності майбутнього вчителя музики є педагогічна практика.

Мета статті – розкрити сутність та особливості педагогічної практики студентів музичних факультетів у позашкільних мистецьких закладах, перевагу такої практики над практикою у загальноосвітніх школах та її вплив на формування самостійності майбутніх учителів музики.

Майбутній учитель музики приходить до вищого закладу з певним запасом спеціальних знань та вмінь з метою поглибити їх. Водночас рівень самостійних навичок досить низький. Нами було проаналізовано рівень самостійності студентів-музикантів, які проходили педагогічну практику в школах естетичного виховання Полтавської області.